

ธรรมนูญสุขภาพ: พระสงฆ์จังหวัดสุโขทัย

พุทธศักราช ๒๕๖๖

พระเฒ่าเียงเแรง สร้างสุขภาพชุมชน บนวิถีธรรม

หนังสือ : ธรรมนูญสุทวารวดี-พระสงฆ์จังหวัดสุโขทัย พุทธศักราช ๒๕๖๖
: สู่พระแห่งแรง สร้างสุทวารวดีชุมชน บนวิถีธรรม

บรรณาธิการ : พระศรีอริยเมตไตรย, พระครูวิชัยคุณาธาร, พระวิสิทธิ์ ฐิตวิสิทฺโธ

ผู้เขียนและเรียบเรียง : ประธานเครือข่ายพระคิลาณุปิฎฐาก (พระ อสว.) ระดับอำเภอ

๑. พระครูปลัดจรรยาธรรม กิตฺติญาโณ อำเภอเมืองสุโขทัย
๒. พระครูสุนทรธรรมานุกุล อำเภอคีรีมาศ
๓. พระครูสุธรรมบุญเขต อำเภอกงไกรลาศ
๔. พระครูปิยสีลาจันทร์ อำเภอบ้านด่านลานหอย
๕. พระครูพิณิจธรรมรัต อำเภอศรีสำโรง
๖. พระสมนึก จิตตมโน อำเภอสวรรคโลก
๗. พระครูปริยัติการโสภิต อำเภอศรีนคร
๘. พระครูพิพิธธรรมมงคล อำเภอกงสุโขทัย
๙. พระครูวิบูลสาโรภาส อำเภอศรีสัชนาลัย

พิธีอุปถัมภ์ : • นางสาวเบญจมาศ พุ่มสูงวิเศษ,
• นางเพ็ชรรุ่ง ชาวกรรณิณี,
• นายธวัชชัย จินจุฬา

พิมพ์ครั้งที่ ๑ : เดือน มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๗
จำนวน ๑,๐๐๐ เล่ม

พิมพ์ที่ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ดัมมี่ไอดี,
๘๘ หมู่ที่ ๙ ตำบลปากแคว อำเภอเมืองสุโขทัย
จังหวัดสุโขทัย ๖๔๐๐๐
โทร. ๐๕๕-๐๑๕๕๓๑, ๐๖๓-๕๒๕๗๘๔๒, ๐๘๕-๔๐๒๑๒๒๒
E-mail. : t_non2522@hotmail.com

พระเทพวชิรเวที

(บุญโรจน์ จันทกปญโญ ป.ธ.๙,พร.บ..กศ.ม.,Ph.D.)

เจ้าคณะจังหวัดสุโขทัย

เจ้าอาวาสวัดพระศรีรัตนมหาธาตุราชวรวิหาร

พระครูวิชัยคุณาราม

(กฤษณะ วิชโย)

รองเจ้าคณะจังหวัดสุโขทัย

วัดราชบุรุษศรีรัตนาราม ตำบลทับผึ้ง อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย

พระศรีวิชัยรุกวิ
(ทายสิทธิ สิกขากฎ ป.ร.๔)
วัดบึงครอบครัวธาราม จังหวัดสุโขทัย

คำประกาศ

ธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์จังหวัดสุโขทัย พุทธศักราช ๒๕๖๖ จัดทำขึ้นภายใต้ธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๖๐ ข้อ ๓๒ พระสงฆ์ คณะสงฆ์ ชุมชน สังคม และหน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนสามารถจัดทำธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์ระดับพื้นที่ โดยคำนึงถึงความสอดคล้องกับธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๖๐ และเหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ โดยความเห็นชอบจากเจ้าคณะจังหวัดสุโขทัย และมติคณะสงฆ์จังหวัดสุโขทัย เมื่อวันที่ ๑๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๗ มติเรื่อง การดำเนินงานพระสงฆ์กับการพัฒนาสุขภาพ โดยกำหนดให้นำธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ ฉบับที่ ๑ เป็นกรอบ และแนวทางในการส่งเสริมสุขภาพพระสงฆ์จังหวัดสุโขทัยและสอดคล้องตามหลักการของธรรมนูญว่าด้วยระบบสุขภาพแห่งชาติ ฉบับที่ ๓ และมีเป้าหมายการขับเคลื่อน ๓ ประเด็นสำคัญ คือ พระสงฆ์กับการดูแลสุขภาพตนเองตามหลักพระธรรมวินัย ชุมชน และสังคม กับการดูแลอุปัฏฐากพระสงฆ์ที่ถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัย และบทบาทพระสงฆ์ในการเป็นผู้นำด้านสุขภาพของชุมชนและสังคม โดยยึดหลักสำคัญ คือ การใช้ทางธรรมนำทางโลก และมาตรการสำคัญในการดำเนินการ ๕ ด้าน ได้แก่ ความรู้ ข้อมูล การพัฒนา การบริการสุขภาพ และการวิจัย ที่จะนำไปสู่การส่งเสริมและสนับสนุนการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี สมบูรณ์ทั้งทางกาย ทางจิต ทางปัญญาและทางสังคม ตลอดจนการจัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพ โดยก่อให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างวัด กับชุมชน ทำให้พระแข็งแรง วัดมั่นคง ชุมชนเป็นสุข ภายใน ๓ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๖ — ๒๕๖๙)

เพื่อให้เป็นไปตามมติคณะสงฆ์จังหวัดสุโขทัย และสำนักงานสาธารณสุขุ
จังหวัดสุโขทัย สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสุโขทัย สำนักงานคณะกรรมการ
สุขภาพแห่งชาติ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) สำนักงาน
หลักประกันสุขภาพแห่งชาติ เขต ๒ พิษณุโลก และภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง จึงจัดทำ
“ธรรมนูญสุขภาพะพระสงฆ์จังหวัดสุโขทัย พุทธศักราช ๒๕๖๖” ขึ้น โดยยึดหลัก
พระธรรมวินัยและ ข้อมูลทางวิชาการเป็นฐาน ภายใต้อัตลักษณ์มีส่วนร่วมและการเปิด
ช่องทางการรับฟังความคิดเห็นจากทุกภาคส่วน เพื่อให้ธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์
แห่งชาติสะท้อนเจตนารมณ์และพันธะร่วมกัน และเป็นจุดอ้างอิงของพระสงฆ์ คณะสงฆ์
ชุมชน สังคม และหน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน ในการกำหนดทิศทางเป้าหมาย
และยุทธศาสตร์การดูแล และสร้างเสริมสุขภาพะของพระสงฆ์และสังคมในอนาคต
ของพระสงฆ์จังหวัดสุโขทัย

คณะกรรมการฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ จังหวัดสุโขทัย ได้ประชุมและมีมติ
เห็นชอบต่อธรรมนูญสุขภาพะพระสงฆ์จังหวัดสุโขทัย พุทธศักราช ๒๕๖๖ และได้เสนอ
ต่อที่ประชุม คณะสงฆ์จังหวัดสุโขทัย ได้ประชุมเมื่อวันที่ ๑๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๗
เพื่อทราบแล้ว จึงขอประกาศธรรมนูญสุขภาพะพระสงฆ์จังหวัดสุโขทัย พุทธศักราช ๒๕๖๖
ตามท้ายประกาศนี้ เพื่อเป็นกรอบและแนวทางการส่งเสริมสุขภาพะพระสงฆ์ใน ทุกระดับ
และส่งเสริมบทบาทของพระสงฆ์ในการเป็นผู้นำด้านสุขภาพะของชุมชนและสังคมต่อไป

ประกาศ ณ วันที่ ๓๐ เดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๗

พระเทพวชิรเวที เจ้าคณะจังหวัดสุโขทัย

สู่พระ-แจ้งใจ สร้างสุขภาพะ-ชุมชน บนวิถีธรรม

คำปรารภ

ความเกิด ความแก่ ความเจ็บป่วยและความตาย เป็นกระบวนการที่ดำเนินไปตามกฎของธรรมชาติ ดังพุทธพจน์ที่ว่า “เรามีความแก่ ความเจ็บ และความตาย เป็นธรรมดาไม่อาจล่วงพ้นไปได้...” อย่างไรก็ตาม ความเจ็บป่วยและการดูแลสุขภาพก็เป็นสิ่งที่พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญ ดังพุทธพจน์ที่ว่า อโรคยา ปรมาลาภา ความไม่มีโรคเป็นลาภอันประเสริฐ ดังนั้น เมื่อเจ็บป่วยก็ต้องดูแลรักษา รวมถึงป้องกันไม่ให้เกิดความเจ็บป่วย พระพุทธองค์ทรงให้ความสำคัญกับการมีสุขภาพแข็งแรง ทรงชี้แนะให้พุทธสาวกดำรงตนให้เป็นผู้มีโรคพาณ้อย รวมถึงการบริโภคปัจจัย ๔ เพื่อความเป็นผู้ไม่มีโรคเบียดเบียน ความดำรงอยู่แห่งอติภาพความเป็นอยู่ โดยผาสุกและอนุเคราะห์แก่การประพุดติพรหมจรรย์

พระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาเป็นผู้ออกจากเรือน ไม่เกี่ยวข้องกับเรือนแล้ว จึงจำเป็นที่จะต้องดูแลตนเองและดูแลพระสงฆ์ด้วยกันตามหลักพระธรรมวินัย ดังที่พระพุทธองค์ตรัสแนะนำไว้ว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย มารดาบิดาผู้จะพึงพยาบาลพวกเธอก็ไม่มี ถ้าเธอไม่พยาบาลกันเอง ใครเล่าจักพยาบาล ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ผู้ใดจะพยาบาลเรา ก็พึงพยาบาลภิกษุไข้เถิด ...”

ธรรมนุญสุภาวะพระสงฆ์จังหวัดสุโขทัย คือ กรอบทิศทาง หรือข้อตกลงร่วม หรือกรอบกติการ่วมที่ พระสงฆ์ คณะสงฆ์ ชุมชน สังคมและหน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนในจังหวัดสุโขทัย ใช้เป็นกรอบแนวทางในการพัฒนาสุภาวะในจังหวัดสุโขทัย ซึ่งเป็นประเด็นทางสุขภาพในธรรมนุญสุภาวะพระสงฆ์แห่งชาติ โดยหัวใจสำคัญ คือ การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์คณะสงฆ์ วัด ชุมชน สังคมและหน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนในการออกแบบ พัฒนา และขับเคลื่อนร่วมกัน

พระสงฆ์ คณะสงฆ์ ชุมชน สังคม และหน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนสามารถร่วมกันจัดทำธรรมนุญสุภาวะพระสงฆ์จังหวัดสุโขทัย พุทธศักราช ๒๕๖๖ อย่างบูรณาการและเป็นองค์รวมโดยไม่ขัดหรือแย้งกับธรรมนุญสุภาวะพระสงฆ์แห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๖๐ สู่เป้าหมาย “พระแข็งแรง วัดมั่นคง ชุมชนเป็นสุข” ดังต่อไปนี้

นียบามศัพท์

ข้อ ๑ ธรรมนูญนี้เรียกว่า “ธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์จังหวัดสุโขทัย พุทธศักราช ๒๕๖๖”

ข้อ ๒ การประกาศใช้ธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์จังหวัดสุโขทัย พุทธศักราช ๒๕๖๖ ให้มีผลบังคับใช้ ตั้งแต่วันที่ ๓๐ เดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๗

ข้อ ๓ ในธรรมนูญนี้ คณะสงฆ์ หมายความว่า บรรดาพระภิกษุที่ได้รับบรรพชาอุปสมบทจากพระอุปัชฌาย์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์

พระสงฆ์ หมายความว่า พระภิกษุที่ได้รับบรรพชาอุปสมบทอย่างถูกต้องตามพระธรรมวินัยและพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ทั้งนี้ ในธรรมนูญฉบับนี้ ให้รวมถึงสามเณรด้วย
สหธรรมิก แปลว่า พระภิกษุและสามเณร อุบาสก อุบาสิกา ผู้ประพฤติธรรมร่วมกัน ผู้อยู่ร่วมธรรมกัน

พระคิลานุปัฏฐาก คือ ผู้ปฏิบัติดูแลพระสงฆ์อาพาธ รวมทั้งการสร้างเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การ ควบคุมโรค และการจัดการปัจจัยที่คุกคามสุขภาพของพระสงฆ์ด้วย
พระธรรมวินัย หมายความว่า ข้อควรปฏิบัติและข้อห้ามต่างๆ ที่แสดงและบัญญัติไว้ในพระไตรปิฎก ตลอดถึงพระคัมภีร์รุ่นหลังมีอรรถกถา เป็นต้น

สุขภาพ หมายความว่า ภาวะของมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางกาย ทางจิต ทางปัญญา และทางสังคม เชื่อมโยงกันเป็นองค์รวมอย่างสมดุล (พระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๐)

สุขภาพะ หมายความว่า ภาวะที่บุคคลมีร่างกายแข็งแรง มีอายุ ยืนยาว มีจิตใจที่ดี มีความเมตตา กรุณา ยึดมั่นในคุณธรรม จริยธรรมดำเนินชีวิตอย่างมีสติสัมปชัญญะ และใฝ่รู้ สามารถ “คิดเป็น ทำเป็น” มีเหตุมีผล อยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข การมีสุขภาพะ เป็นเรื่อง que เชื่อมโยงสัมพันธ์กันอย่าง เป็นองค์รวม โดยเริ่มจากตนเอง ไปสู่ครอบครัวชุมชน วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม การศึกษา เศรษฐกิจ สังคม การเมืองและอื่นๆ (ธรรมนูญว่า ด้วยระบบสุขภาพแห่งชาติ ฉบับที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๕๙)

กฐินิเวศนินาถ หมายความว่า กฐินสงฆ์อาพาธ ที่พำนักดูแลเยียวาคุณภาพชีวิต สมณสงฆ์อาพาธแบบประคัษประคอง เพื่อให้ภิกษุป่วยไข้ระยะท้ายมีทางเลือกที่จะได้รับการบริบาลอย่างถูกหลักพระธรรมวินัย

ระบบสุขภาพ หมายความว่า ระบบความสัมพันธ์ทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ (พระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๐)

ระบบหลักประกันสุขภาพ ตามพระราชบัญญัติหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๕ หมายความว่า การดำเนินการให้บุคคลมีความมั่นคงด้านสุขภาพ คือ มีกำลังกาย กำลังใจ กำลังสติปัญญา และกำลังสามัคคีอย่างเพียงพอในการสร้างสรรค์ พัฒนาตนเอง ครอบครัวบุคคลในความดูแล ตลอดจนถึงสังคมและประเทศชาติ ไม่เสียชีวิต หรือเจ็บป่วยก่อนกาลอันสมควร และได้รับการบริบาลสุขภาพที่ได้มาตรฐานอย่างทั่วถึง และมีประสิทธิภาพ โดยมีให้ความสามารถในการจ่ายหรือเงื่อนไขใดๆ มาเป็นอุปสรรค หรือมาทำให้บุคคลหรือครอบครัวใด ๆ ลื่นไถลประดาตัวจากการบริบาลสุขภาพนั้น (ธรรมนูญว่าด้วยระบบสุขภาพแห่งชาติ ฉบับที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๕๙)

สุขภาพทางปัญญา หมายความว่า ภาวะของมนุษย์ที่มีความรู้ทั่วความรู้เท่าทัน และความเข้าใจ อย่างแยกแยะได้ในเหตุผลแห่งความดี ความชั่ว ความมีประโยชน์ และความมีโทษ ซึ่งนำไปสู่ความมีจิตอันดีงามและเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ (ธรรมนูญว่าด้วยระบบสุขภาพแห่งชาติ ฉบับที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๕๙)

ธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์จังหวัดสุโขทัย หมายความว่า กรอบทิศทาง หรือ ข้อตกลงร่วม หรือกรอบกติการ่วมที่ พระสงฆ์ คณะสงฆ์ชุมชน สังคมและหน่วยงาน ภาคีที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนที่ในจังหวัดสุโขทัย ใช้เป็นกรอบแนวทางในการพัฒนา สุขภาวะจังหวัดสุโขทัย ซึ่งเป็นประเด็นทางสุขภาพในธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ โดยหัวใจสำคัญ คือ การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ คณะสงฆ์ วัด ชุมชน สังคม และ หน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้อง ทุกภาคส่วนในการออกแบบ พัฒนาและขับเคลื่อนร่วมกัน

หมวด ๑

ปรัชญาและแนวคิดหลักของธรรมนูญสุขภาพ

พระสงฆ์จังหวัดสุโขทัย

ข้อ ๔ สุขภาวะของพระสงฆ์ คือ ภาวะที่เป็นสุขของพระสงฆ์หมายถึง การมีสุขภาวะที่ดีของพระสงฆ์นั้นควรจะต้องดีพร้อมทั้ง ๔ มิติคือ สุขภาวะทางกาย ทางจิต ทางสังคมและทางปัญญา อย่างเป็นรูปธรรม ตามหลักสุขภาวะองค์รวมแนวพุทธ คือองค์รวมแห่งระบบความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัย โดยองค์ประกอบทั้งหลายนั้นสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ซึ่งเรียกว่าภาวนา ๔ ได้แก่ กายภาวนา (การพัฒนากาย) สีสภาวนา (การพัฒนาศีล) จิตตภาวนา (การพัฒนาจิตใจ) และปัญญาภาวนา (การพัฒนาปัญญา) ที่จะนำพระสงฆ์ไปสู่คุณภาพชีวิตที่ดี

ข้อ ๕ ธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์จังหวัดสุโขทัย พุทธศักราช ๒๕๖๖ มีแนวคิดหลักในการส่งเสริมให้พระสงฆ์ดูแลสุขภาพตนเองตามหลักพระธรรมวินัย ชุมชนและสังคม ดูแลอุปฐากพระสงฆ์ตามหลักพระธรรมวินัย และให้พระสงฆ์มีบทบาทในการเป็นผู้นำด้านสุขภาวะของชุมชนและสังคมในจังหวัดสุโขทัย

ข้อ ๖ การขับเคลื่อนสุขภาวะพระสงฆ์จังหวัดสุโขทัย เป็นหน้าที่ร่วมกันของทุกภาคส่วนในจังหวัดสุโขทัย ใช้ทางธรรมนำทางโลก ครอบคลุมปัจจัย ๕ ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ ด้านข้อมูล ด้านการพัฒนา ด้านบริการสุขภาพและสวัสดิการ ด้านการวิจัย และพัฒนาชุดความรู้ในรูปแบบต่าง ๆ ตลอดจนการจัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพ โดย ก่อให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างวัดกับชุมชน ทำให้พระแข็งแรง วัดมั่นคง ชุมชนเป็นสุขต่อไปในอนาคต

หมวด ๒

พระสงฆ์กับการดูแลสุขภาพตนเอง ตามหลักพระธรรมวินัย

ข้อ ๗ พระสงฆ์พึงมีความรอบรู้ มีทักษะ ด้านสุขภาพ ด้านร่างกายและจิตใจ ในการดูแลตนเองสุขภาพะทางปัญญา รวมทั้งเรื่องอาหาร การรักษาสุขภาพ การมีกิจกรรมทางกาย และสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเองได้ เพื่อให้มีความพร้อมต่อการทำหน้าที่ในฐานะผู้สืบทอดและเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ข้อ ๘ คณะสงฆ์พึงส่งเสริมให้พระสงฆ์ดูแลสุขภาพะอุปัชฌาย์ อาจารย์และสหธรรมิกในขณะอาพาธ ด้วยการประเมินอาการเบื้องต้น การรักษาพยาบาล การดูแลอาหาร การเฝ้าระวังโรคและป้องกันโรคแทรกซ้อนและระบบส่งต่อกรณีฉุกเฉิน

ข้อ ๙ วัดพึงจัดระบบการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ ภูมิชีวาภิบาลหรือภูมิสงฆ์อาพาธ บนพื้นฐานของหลักพระธรรมวินัยที่เกื้อกูลต่อการฝึกฝนพัฒนาตนเองและเอื้ออำนวยให้บรรลุเป้าหมายแห่งสิทธิและหน้าที่ด้านสุขภาพทุกประการ โดยจัดตั้งกองทุนสวัสดิการพระคิลานุปัฏฐาก และพระสงฆ์อาพาธทุกอำเภอ

ข้อ ๑๐ วัดพึงจัดให้มีระบบและกลไกในการสร้างเสริมสุขภาพเชิงรุก การจัดสภาพแวดล้อม และป้องกันปัจจัยเสี่ยงด้านสุขภาพและปัจจัยคุกคาม สุขภาพภายในวัดแบบมีส่วนร่วม

ข้อ ๑๑ วัดพึงส่งเสริมให้เป็นวัดปลอดบุหรี่ จัดงานบวชสร้างสุขปราศจากเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ และส่งเสริมพระสงฆ์มีความรู้ ความเข้าใจ การสื่อสารในระบบบริการสาธารณสุขและชุดสิทธิประโยชน์ขั้นพื้นฐานในระบบหลักประกันสุขภาพ

ข้อ ๑๒ คณะสงฆ์แต่ละระดับพึงให้การส่งเสริมและสนับสนุนให้วัดในเขตปกครอง ได้การพัฒนาศักยภาพพระสงฆ์ในการดูแลและเสริมสร้างสุขภาพพระสงฆ์ที่เอื้อต่อพระธรรมวินัย ด้วยการจัดทำฐานข้อมูลองค์ความรู้ กิจกรรมพัฒนาสุขภาพะในรูปแบบต่างๆ

ข้อ ๑๓ คณะสงฆ์พึงส่งเสริมให้มีพระคิลานุปัฏฐาก เพื่อคอยดูแลและเสริมสร้างสุขภาพตนเอง อุปัชฌาย์ อาจารย์และสหธรรมิกที่เอื้อต่อพระธรรมวินัยให้ครอบคลุมทุกวัด

หมวด ๓

ชุมชนและสังคมกับการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ที่ต้อง ตามพระธรรมนูญ

ข้อ ๑๔ สังคม ชุมชนรวมถึงญาติโยม มีความเข้าใจพึงตระหนักถวายปัจจัยที่มีประโยชน์แก่พระสงฆ์ตามหลักพระธรรมวินัย

ข้อ ๑๕ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทางด้านสุขภาพ ควรสนับสนุนให้มีการส่งเสริมให้ความรู้ โดยเจ้าหน้าที่สาธารณสุขอย่างสม่ำเสมอและสนับสนุนให้พระสงฆ์มีความรู้เรื่องการปฐมพยาบาลเบื้องต้นและเรื่องอาหารปลอดภัย

ข้อ ๑๖ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทางด้านสุขภาพ พึงสนับสนุนให้มีอุปกรณ์ปฐมพยาบาลเบื้องต้นในทุกวัด

ข้อ ๑๗ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทางด้านสุขภาพ ควรให้บริการที่เสมอภาค เท่าเทียมในระบบหลักประกันสุขภาพ ด้วยมาตรฐานเดียวกันทุกระดับ

ข้อ ๑๘ อบจ. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและกองทุนหลักประกันสุขภาพ ในระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่ มีแผน กรอบแนวทางที่ชัดเจน สนับสนุนส่งเสริมให้พระสงฆ์มีส่วนร่วมในการส่งเสริมป้องกันโรค เช่น เป็นคณะกรรมการ มีกิจกรรม และมีงบประมาณกองทุนสุขภาพท้องถิ่น

ข้อ ๑๙ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทางด้านสุขภาพ ควรจัดให้มีการตรวจคัดกรองสุขภาพอย่างน้อย ๑ ครั้ง/เดือน โดยเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในพื้นที่

ข้อ ๒๐ จัดตั้งกลุ่มตัวแทนพระคิลานุปัฏฐากระดับอำเภอ ออกเยี่ยมดูแลพระสงฆ์ อาพาธ ในเขตพื้นที่โดยมีหน่วยงานด้านสาธารณสุขเป็นที่เลี้ยง ในการออกเยี่ยมในแต่ละครั้ง และสนับสนุนให้มีพระคิลานุปัฏฐาก ที่เป็นพระนักสื่อสารในทุกวัด เพื่อช่วยสื่อสาร สร้างการรับรู้ เรื่องของบทบาทหน้าที่และกิจกรรมดำเนินงาน

ข้อ ๒๑ ให้ภาครัฐในพื้นที่สนับสนุนสุขภาวะนิเวศในวัด และจัดให้วัดเป็น ศูนย์เรียนรู้ด้านสมุนไพร ๑ วัด ๑ ตำบลโดยภาคส่วนในพื้นที่ ให้การส่งเสริม สนับสนุน พัฒนาศักยภาพพระเป็นตัวแทน เป็นวิทยากร ให้ความรู้

ข้อ ๒๒ สปสช. เขต ๒ และภาคีที่เกี่ยวข้อง สนับสนุนสร้างการรับรู้ เข้าใจ เข้าถึง สิทธิประโยชน์หลักประกันสุขภาพและส่งต่อบริการสาธารณสุข อย่างสม่ำเสมอ ต่อเนื่อง ครอบคลุม ทัวถึง เกิดการมีส่วนร่วมในระบบโดยพระคิลานุปัฏฐากช่วยเผยแพร่ ข้อมูล และสนับสนุนสร้าง ความรู้ ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ (พระคิลานุปัฏฐาก/ พระนักสื่อสาร) และบทบาทหน้าที่ภาคีเครือข่ายต่างๆ ร่วมกัน โดยให้รับบทบาทหน้าที่ร่วมกัน โดยให้ครอบคลุมถึงการสื่อสารและการเรียนรู้เพื่อสร้าง ความเข้าใจระหว่างความแตกต่างศาสนาและความเชื่อเพื่อสุขภาวะ เชิงพื้นที่เดียวกัน

ข้อ ๒๓ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านสุขภาพ ควรจัดทำข้อมูลสถานสุขภาพของ พระสงฆ์ภายในวัดทุกวัดเชื่อมโยงกับฐานข้อมูลสุขภาพในระดับตำบล

หมวด ๕

บทบาทพระสงฆ์ในการเป็นผู้นำด้านสุขภาพ ของชุมชนและสังคม

ข้อ ๒๔ คณะสงฆ์จังหวัดสุโขทัยร่วมกับหน่วยงานรัฐทุกระดับ ดำเนินการในการสร้างสุขภาพะในทุกมิติ รวมทั้งสิทธิและหน้าที่ด้านสุขภาพของชุมชนและสังคม พระสงฆ์และคณะสงฆ์ พึงส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนและสังคมเกิดการเรียนรู้ และเข้าใจในเรื่องสุขภาพทางปัญญา และให้ความสำคัญกับการเปิดพื้นที่ให้มีกิจกรรม หรือปฏิบัติการที่เกี่ยวข้องกับการสร้างเสริมสุขภาพทางปัญญา ตั้งแต่เกิดจนถึงวาระสุดท้ายของชีวิต โดยพระสงฆ์เป็นผู้นำหลักในการขับเคลื่อนให้เกิดผลเป็นรูปธรรมในวงกว้าง

ข้อ ๒๕ คณะสงฆ์จังหวัดสุโขทัยพึงกำหนดนโยบาย มาตรการและแผนงาน ให้วัดและพระสงฆ์มีบทบาทในการดูแลและเสริมสร้างสุขภาพะของชุมชนและสังคม

ข้อ ๒๖ คณะสงฆ์จังหวัดสุโขทัยใช้หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อปต.) หรือแต่ละระดับเครือข่ายพระสงฆ์เพื่อสังคม รวมถึงเครือข่ายองค์กร ทางพระพุทธศาสนาอื่น ๆ เป็นกลไกในการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อขับเคลื่อนการดูแลและเสริมสร้างสุขภาพะของชุมชนและสังคมอย่างเป็นรูปธรรมอย่างต่อเนื่อง

ข้อ ๒๗ คณะสงฆ์จังหวัดสุโขทัยร่วมกับหน่วยงานภาครัฐทุกระดับร่วมกันพัฒนาและส่งเสริมการพัฒนาพระคิลานุปัฏฐากอย่างต่อเนื่องและส่งเสริมการเรียน การถ่ายทอดองค์ความรู้อย่างต่อเนื่องและจัดตั้งวัดส่งเสริมสุขภาพ เพื่อสนับสนุนให้เกิดกลไกการดูแลสุขภาพะของชุมชนและสังคม โดยพระสงฆ์อย่างเป็นรูปธรรม และต่อเนื่อง

ข้อ ๒๘ คณะสงฆ์จังหวัดสุโขทัยส่งเสริมให้วัดเป็นหน่วยสุขภาพและเป็น ศูนย์การเรียนรู้ด้านสมุนไพรมุ่งส่งเสริมให้วัดเป็นหน่วยสุขภาพและเป็นศูนย์การเรียนรู้ ด้านสมุนไพรมุ่งในการนำองค์ความรู้และภูมิปัญญาด้านสุขภาพตามหลักพระธรรมวินัย รวมทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพมาใช้ในการดูแลและเสริมสร้างสุขภาพะของ ชุมชนและสังคมอย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง

หมวด ๕

การขับเคลื่อนธรรมาภิบาลสุขภาวะพระสงฆ์จังหวัด สุราษฎร์ธานี

ข้อ ๒๙ คณะสงฆ์พึงจัดให้มีกลไกระดับจังหวัด ที่มีผู้แทนจากองค์กรคณะสงฆ์ ภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันการศึกษาทุกระดับ โดยเฉพาะสถาบัน การศึกษาของคณะสงฆ์ และภาคีเครือข่ายด้านสุขภาพที่เกี่ยวข้อง ทำหน้าที่กำหนด ทิศทาง บูรณาการ สนับสนุนให้เกิดการขับเคลื่อน ติดตาม และประเมินผลธรรมาภิบาล สุขภาวะพระสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี พุทธศักราช ๒๕๖๖ รวมทั้งส่งเสริม สนับสนุนกลไก ในระดับพื้นที่ให้ทำหน้าที่ขับเคลื่อนธรรมาภิบาลสุขภาวะพระสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี พุทธศักราช ๒๕๖๖ สู่การปฏิบัติ

ข้อ ๓๐ พระสงฆ์ คณะสงฆ์ชุมชน สังคม และหน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้อง ทุกภาคส่วน ร่วมกันบันทึกข้อตกลงในการนำธรรมาภิบาลสุขภาวะพระสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี พุทธศักราช ๒๕๖๖ ใช้เป็นกรอบและแนวทางในการพัฒนาและขับเคลื่อนการดำเนินงาน ด้านสุขภาวะพระสงฆ์ในจังหวัดสุราษฎร์ธานีให้เกิดประสิทธิภาพและยั่งยืน

ข้อ ๓๑ คณะสงฆ์ พระสงฆ์ ชุมชน สังคม และหน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้อง ทุกภาคส่วน สามารถจัดทำธรรมาภิบาลสุขภาวะพระสงฆ์ระดับพื้นที่ ที่เหมาะสมกับบริบท ของพื้นที่ โดยคำนึงถึงความสอดคล้องกับธรรมาภิบาลสุขภาวะพระสงฆ์แห่งชาติ และธรรมาภิบาล สุขภาวะพระสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี พุทธศักราช ๒๕๖๖

ข้อ ๓๒ กลไกตามข้อ ๒๙ ต้องจัดทำรายงานประจำปี ผลการขับเคลื่อน ธรรมาภิบาลสุขภาวะพระสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี พุทธศักราช ๒๕๖๖ เสนอต่อที่ประชุม คณะสงฆ์จังหวัด และพึงจัดกระบวนการแบบมีส่วนร่วมเพื่อติดตามผล และทบทวน ธรรมาภิบาลอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ พึงจัดให้มีการทบทวนธรรมาภิบาลอย่างน้อยทุก ๔ ปี

ภาคผนวก

คำศัพท์ด้านสุขภาพที่ควรรู้ในธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์จังหวัดสุโขทัย พุทธศักราช ๒๕๖๖

ปัจจัยสร้างเสริมสุขภาพ หมายความว่า ปัจจัยต่างๆ ที่ดีต่อสุขภาพ เช่น น้ำดื่มสะอาด อาหารที่ปลอดภัย สิ่งแวดล้อมที่ดี บ้านและชุมชนที่ดี การมีข้อมูลข่าวสาร และความรู้ด้านสุขภาพที่ถูกต้อง (ธรรมนูญว่าด้วยระบบสุขภาพแห่งชาติ ฉบับที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๕๙)

ปัจจัยเสี่ยงด้านสุขภาพ (Health risk factors) หมายความว่า ปัจจัยที่เพิ่มโอกาสของการเกิดโรคและผลกระทบต่อสุขภาพ ซึ่งอาจก่อให้เกิดผลกระทบได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น ภาวะไขมันในเลือดสูง ภาวะน้ำตาลในเลือดสูง ภาวะโรคอ้วน การบริโภคบุหรี่ยาสูบและสารเสพติด (สำนักงานกองทุนการสร้างเสริมสุขภาพ ทิศทางเป้าหมาย และยุทธศาสตร์ ระยะ ๑๐ ปี พ.ศ. ๒๕๕๕ – ๒๕๖๕)

ปัจจัยคุกคามสุขภาพ (Health threats) หมายความว่า ปัจจัยภายนอกที่เพิ่มโอกาสของการเกิดโรคและผลกระทบต่อสุขภาพ ซึ่งอาจก่อให้เกิดผลกระทบได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น การมีมลพิษสิ่งแวดล้อมสูง ภาวะโลกร้อน (ธรรมนูญว่าด้วยระบบสุขภาพแห่งชาติ ฉบับที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๕๙)

การป้องกันโรค หมายความว่า การกระทำหรืองดกระทำบางสิ่งบางอย่าง เพื่อไม่ให้เกิดการเจ็บป่วยหรือเป็นโรคและการป้องกันไม่ให้เกิดกลับเป็นซ้ำในกรณีที่หายจากการเจ็บป่วยหรือเป็นโรคแล้ว สามารถแบ่งออกได้เป็น ๓ ระดับ คือ การป้องกันก่อนการเกิดโรคหรือก่อนการเจ็บป่วย การป้องกันโรคในระยะเวลาที่เกิดโรคหรือเจ็บป่วยขึ้นแล้ว และการป้องกันโรคและฟื้นฟูสมรรถภาพเมื่อหายจากการเจ็บป่วยแล้ว (ธรรมนูญว่าด้วยระบบสุขภาพแห่งชาติ ฉบับที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๕๙)

การควบคุมโรค หมายความว่า การควบคุมโรคระบาด โรคไม่ติดต่อ โรคติดต่ออันตรายต่างๆ รวมทั้งโรคที่เกิดจากการปนเปื้อนของสารต่างๆ ในสิ่งแวดล้อม และอาหาร และโรคอื่นๆ ที่สามารถลดการสูญเสียสุขภาพ ชีวิต และทรัพยากรได้ หากมีการตรวจพบแต่เนิ่นๆ (ธรรมนูญว่าด้วยระบบสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๒)

ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพ หมายความว่า องค์ความรู้ ความคิด ความเชื่อ และความชำนาญในการดูแลสุขภาพโดยอาศัยความรู้ที่ได้สั่งสม ถ่ายทอด และพัฒนา สืบต่อกันมาในท้องถิ่น ซึ่งรวมถึงการแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้าน และการแพทย์ทางเลือกอื่นที่ประชาชนและชุมชนใช้ในการดูแลสุขภาพอย่างสอดคล้องกับท้องถิ่นนั้นๆ ด้วย (ธรรมนูญว่าด้วยระบบสุขภาพแห่งชาติ ฉบับที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๕๙)

กิจกรรมทางกาย หมายถึง การเคลื่อนไหวของร่างกายโดยกล้ามเนื้อและกระดูกที่ทำให้เกิดการเผาผลาญพลังงาน (องค์การอนามัยโลก)

หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อปต.) หมายถึง หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลแห่งราชอาณาจักรซึ่งมีวัดตั้งอยู่ มีวัตถุประสงค์ เพื่อส่งเสริมและสร้างสิ่งที่เป็นคุณประโยชน์แก่ประชาชน ๘ ด้าน อันได้แก่ ด้านศีลธรรม และวัฒนธรรม ด้านสุขภาพอนามัย ด้านสัมมาชีพ ด้านสันติสุข ด้านศึกษาสงเคราะห์ ด้านสาธารณสงเคราะห์ ด้านกตัญญูกตเวทิตาธรรม และด้านสามัคคีธรรม

ที่ปรึกษา

๑. พระเทพวชิรเวทิก เจ้าคณะจังหวัดสุโขทัย
๒. พระสุวงโรทัย ที่ปรึกษาเจ้าคณะภาค ๕
๓. พระมงคลพัฒนพิธาน ที่ปรึกษาเจ้าคณะภาค ๕
๔. พระครูสุพัฒน์โสภณ เจ้าคณะอำเภอทองไทรลาค
๕. พระครูโสภิตธรรมสุนทร เจ้าคณะอำเภอศรีสำโรง
๖. พระครูสุขุมธรรมนิเทศก์ เจ้าคณะอำเภอสวรรคโลก
๗. พระครูสุคันธสีลคุณ เจ้าคณะอำเภอคีรีมาศ
๘. พระครูไพบุลชัยสิทธิ์ เจ้าคณะอำเภอศรีสัชชนาลัย
๙. พระครูไพโรจน์ศาสนคุณ เจ้าคณะอำเภอบ้านด่านลานหอย
๑๐. พระครูสุเมธพัฒนโกทัย เจ้าคณะอำเภอเมืองสุโขทัย
๑๑. พระครูปริยัติธรรมมาภิสิฐ เจ้าคณะอำเภอศรีนคร
๑๒. พระมหาสุธีร์ อัสสโร เจ้าคณะอำเภอกงสุขลียง
๑๓. พระครูปลัดสุวัฒนสาธุคุณ เจ้าอาวาสวัดพลายชุมพล
๑๔. พระครูสุมนธรรมธาดา เจ้าอาวาสวัดคลองกระจะ
๑๕. นายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดสุโขทัย
๑๖. องค์การบริหารส่วนจังหวัดสุโขทัย
๑๗. สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสุโขทัย
๑๘. สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ
๑๙. สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) เขต๒ พิษณุโลก

"โย ภิกขเว มํ อุปัชฌายะ โส คิลานํ อุปัชฌายะ"

อันแปลว่า

"ผู้ใดปรารถนาจะอุปัชฌายะเราตถาคต ผู้นั้นพึงอุปัชฌายะภิกษุผู้เกิด"

โครงการบวชสร้างสุภากาศเหนือสำง

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

อาคารศูนย์เรียนรู้สุภากาศ: เลขที่ ๕๙/๘ ซอยงามดูพลี

แขวงทุ่งนาคาเมย เขตสาคร กรุงเทพฯ ๑๐๑๒๐

